

వాల్మీకి రామాయణం- యుద్ధకాండ

43 - యుద్ధకాండ త్రిచత్వారింశః సర్గః

|| ద్వంద్వయుద్ధమ్ ||

యుద్ధతాం తు తతస్తేషాం వానరాణాం మహాత్మనామ్ |
రక్షసాం సంబభూవాథ బలకోపః సుదారుణః || 1 ||

తే హయైః కాంచనాపీడైర్వజ్రైశ్చాగ్నిశిఖోపమైః |
రథైశ్చాదిత్యసంకాశైః కవచైశ్చ మనోరమైః || 2 ||

నిర్యయా రాక్షసవ్యాఘ్రా నాదయంతో దిశో దశ |
రాక్షసా భీమకర్కాణో రావణస్య జయైషిణః || 3 ||

వానరాణామపి చమూర్భహతీ జయమిచ్ఛతామ్ |
అభ్యధావత తాం సేనాం రక్షసాం కామరూపిణామ్ || 4 ||

ఏతస్మిన్నంతరే తేషామనోన్యమభిధావతామ్ |
రక్షసాం వానరాణాం చ ద్వంద్వయుద్ధమవర్తత || 5 ||

అంగదేనేంద్రజిత్సార్ధం వాలిపుత్రేణ రాక్షసః |
అయుధ్యత మహాతేజాస్త్రంబకేణ యథాంతకః || 6 ||

ప్రజంఘేన చ సంపాతిర్నిత్యం దుర్మర్షణో రణే |
జంబుమాలినమారభ్యో హనుమానపి వానరః || 7 ||

సంగతః సుమహాక్రోధో రాక్షసో రావణానుజః |
సమరే తీక్ష్ణవేగేన మిత్రఘ్నేన విభీషణః || 8 ||

తపనేన గజః సార్ధం రాక్షసేన మహాబలః |
నికుంభేన మహాతేజా నీలోఽపి సమయుధ్యత || 9 ||

వానరేంద్రస్తు సుగ్రీవః ప్రఘసేన సమాగతః |
సంగతః సమరే శ్రీమాన్విరూపాక్షేణ లక్ష్మణః || 10 ||

అగ్నికేతుశ్చ దుర్ధర్షో రశ్మికేతుశ్చ రాక్షసః |
సుప్తఘ్నా యజ్ఞకోపశ్చ రామేణ సహ సంగతాః || 11 ||

వజ్రముష్టిస్తు మైందేన ద్వివిదేనాశనిప్రభః |
రాక్షసాభ్యాం సుఘోరాభ్యాం కపిముఖ్యా సమాగతౌ || 12 ||

వీరః ప్రతపనో ఘోరో రాక్షసో రణదుర్ధరః |
సమరే తీక్ష్ణవేగేన నలేన సమయుధ్యత || 13 ||

వాల్మీకి రామాయణం- యుద్ధకాండ

43 - యుద్ధకాండ త్రిచత్వారింశః సర్గః

ధర్మస్య పుత్రో బలవాన్సుషేణ ఇతి విశ్రుతః |
 స విద్యున్మాళినా సార్థమయుధ్యత మహాకపిః || 14 ||
 వానరాశ్చాపరే భీమా రాక్షసైరపరైః సహా |
 ద్వంద్వం సమీయుర్భహుధా యుద్ధాయ బహుభిః సహా || 15 ||
 తత్రాసీత్సుమహద్యుద్ధం తుములం రోమహర్షణమ్ |
 రక్షసాం వానరాణాం చ వీరాణాం జయమిచ్ఛతామ్ || 16 ||
 హరిరాక్షసదేహాభ్యః ప్రభూతాః కేశశాద్యలాః |
 శరీరసంఘాటవహాః ప్రసుస్రుః శోణితాపగాః || 17 ||
 ఆజఘానేంద్రజిత్కృద్ధో వజ్రేణేవ శతక్రతుః |
 అంగదం గదయా వీరం శత్రుసైన్యవిదారణమ్ || 18 ||
 తస్య కాంచనచిత్రాంగం రథం సాశ్వం ససారథిమ్ |
 జఘాన సమరే శ్రీమానంగదో వేగవాన్మపిః || 19 ||
 సంపాతిస్తు త్రిభిర్భాణైః ప్రజంఘేన సమాహతః |
 నిజఘానాశ్వకర్ణేన ప్రజంఘం రణమూర్ధని || 20 ||
 జంబుమాలీ రథస్థస్తు రథశక్త్యా మహాబలః |
 బిభేద సమరే క్రుద్ధో హనూమంతం స్తనాంతరే || 21 ||
 తస్య తం రథమాస్థాయ హనూమాన్తారుతాత్మజః |
 ప్రమమాథ తలేనాశు సహ తేనైవ రక్షసా || 22 ||
 నదన్మతపనో ఘోరో నలం సోఽప్యన్వధావత |
 నలః ప్రతపనస్యాశు పాతయామాస చక్షుషీ || 23 ||
 భిన్నగాత్రః శరైస్తీక్ణైః క్షిప్రహస్తేన రక్షసా |
 గ్రసంతమివ సైన్యాని ప్రఘనం వానరాధిపః || 24 ||
 సుగ్రీవః సప్తపర్ణేన నిర్బిభేద జఘాన చ |
 [* అధికపాఠః - ప్రపీడ్య శరవర్షేణ రాక్షసం భీమదర్శనమ్ |
 నిజఘాన విరూపాక్షం శరణైకేన లక్ష్మణః | *]
 అగ్నికేతుశ్చ దుర్ధర్షో రశ్మికేతుశ్చ రాక్షసః || 25 ||
 సుప్తఘ్నా యజ్ఞకోపశ్చ రామం నిర్బిభిదుః శరైః |
 తేషాం చతుర్ణాం రామస్తు శిరాంసి నిశితైః శరైః || 26 ||

వాల్మీకి రామాయణం- యుద్ధకాండ

43 - యుద్ధకాండ త్రిచత్వారింశః సర్గః

క్రుద్ధశ్చతుర్భిశ్చేద ఘోరైరగ్నిశిఖోపమైః |
వజ్రముష్టిస్తు మైందేన ముష్టినా నిహతో రణే || 27 ||
పపాత సరథః సాశ్వః సురాట్ట ఇవ భూతలే | [పురాట్ట]

[* అధికపాఠః - మిత్రఘ్నమరిదర్పఘ్న ఆపతంతం విభీషణః |
ఆసాద్య గదయా గుర్వా జఘాన రణమూర్ధని |
భిన్నగాత్రః శరైస్తీక్ణైః క్షిప్రహస్తేన రక్షసా | *]
నికుంభస్తు రణే నీలం నీలాంజనచయప్రభమ్ |
నిర్భేద శరైస్తీక్ణైః కరైర్వేఘమివాంశుమాన్ || 28 ||

పునః శరశతేనాథ క్షిప్రహస్తా నిశాచరః |
బిభేద సమరే నీలం నికుంభః ప్రజహాస చ || 29 ||
తస్యైవ రథచక్రేణ నీలో విష్ణురివాహవే |
శిరశ్చిచ్ఛేద సమరే నికుంభస్య చ సారథేః || 30 ||

వజ్రాశనిసమస్పర్శ్య ద్వివిదోఽప్యశనిప్రభమ్ |
జఘాన గిరిశృంగేణ మిషతాం సర్వరక్షసామ్ || 31 ||
ద్వివిదం వానరేంద్రం తు నగయోధినమాహవే |
శరైరశనిసంకాశైః స వివ్యాధాశనిప్రభః || 32 ||

స శరైరతివిద్ధాంగో ద్వివిదః క్రోధమూర్ఛితః |
సాలేన సరథం సాశ్వం నిజఘానాశనిప్రభమ్ || 33 ||
[* అధికశ్లోకం - నదన్మృపతనో ఘోరో నలం సోఽప్యన్వధావత |
నలః ప్రతపనస్యాశు పాతయామాస చక్షుషీ || *]

విద్యున్నాలీ రథస్థస్తు శరైః కాంచనభూషణైః |
సుషేణం తాడయామాస ననాద చ ముహుర్ముహుః || 34 ||
తం రథస్థమథో దృష్ట్వా సుషేణో వానరోత్తమః |
గిరిశృంగేణ మహతా రథమాశు న్యపాతయత్ || 35 ||

లాఘవేన తు సంయుక్తో విద్యున్నాలీ నిశాచరః |
అపక్రమ్య రథాత్తూర్ణం గదాపాణిః క్షితౌ స్థితః || 36 ||
తతః క్రోధసమావిప్లః సుషేణో హరిపుంగవః |
శిలాం సుమహతీం గృహ్య నిశాచరమభిద్రవత్ || 37 ||

వాల్మీకి రామాయణం- యుద్ధకాండ

43 - యుద్ధకాండ త్రిచత్వారింశః సర్గః

తమాపతంతం గదయా విద్యున్నాలీ నిశాచరః |
వక్షస్యభిజఘానాశు సుషేణం హరిసత్తమమ్ || 38 ||

గదాప్రహారం తం ఘోరమచింత్య ప్లవగోత్తమః |
తాం శిలాం పాతయామాస తస్యోరసి మహమ్మథే || 39 ||

శిలాప్రహారాభిహతో విద్యున్నాలీ నిశాచరః |
నిష్పిష్టహృదయో భూమౌ గతాసుర్మిపపాత హా || 40 ||

ఏవం తైర్యానరైః శూరైః శూరాస్తే రజనీచరాః |
ద్వంద్వే విమృదితాస్తత్ర దైత్యా ఇవ దివౌకసైః || 41 ||

భర్తైః ఖడ్గైర్గదాభిశ్చ శక్తితోమరపట్టిశైః |
అపవిద్ధైశ్చ భిన్నైశ్చ రథైః సాంగ్రామిక్వైర్థయైః || 42 ||

నిహతైః కుంజరైర్మత్తైస్తథా వానరరాక్షసైః |
చక్రాక్షయుగదండైశ్చ భర్తైర్ధరణిసంశ్రితైః || 43 ||

బభూవాయోధనం ఘోరం గోమాయుగణసంకులమ్ |
కబంధాని సముత్పేతుర్నిక్షు వానరరక్షసామ్ |

విమర్ధే తుములే తస్మిన్దేవాసురరణోపమే || 44 ||

విదార్యమాణా హరిపుంగవైస్తదా నిశాచరాః శోణితదిగ్ధగాత్రాః |
పునః సుయుద్ధం తరసా సమాస్థితా దివాకరస్యాస్తమయాభికాంక్షిణః || 45 ||

ఇత్యార్ధే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే త్రిచత్వారింశః
సర్గః || 43 ||

